

CENT SETANTA-DOS HABITANTS, AMB LA PÓLVORA

La nit es torna dia, a Elx

D'entrada, cal començar amb un tòpic: ningú no pot explicar a ningú què és i com és la Nit de l'Albà d'Elx. És del tot impossible fer veure a algú que no ho haja vist per ell mateix que no es tracta d'un castell de focs, ni d'una mascletada, ni de res semblant. No és un grup més o menys nombrós de gent que observa com esclaten ics dotzenes de coets. Es tracta, per damunt de tot, d'una ciutat de cent setanta-dos mil habitants on una casa sí, l'altra també —en aquesta nit— compra trons i els bota. És tota una ciutat la que hi pren part.

Els preparatius

La Nit de l'Albà, d'alguna manera, comença uns dies abans del dia 13, quan, ara l'una ara l'altra, van apa-

Una quantitat de pólvora i coets impossible de calibrar, un nombre elevat de ferits cada any, fins i tot, algun mort, però, també, la festa.

Enmig d'una gamma amplíssima de trons, a Elx, la Nit de l'Albà, la nit de tot un poble.

Biel Sansano

reixent les ja clàssiques «paradetes» de trons: petards, piules, mistos de tro, bengales, bacorettes, coets ..., distribuïdes per tot el nucli urbà i que arriben a contar-se'n per dotzenes: quioscs, botigues de queviures, cases particulars, etc., penegen de les

façanes senyeres o banderes espanyoles per reclamar l'atenció dels viants, o bé instal·len a les portes de les cases o en els encreuaments dels carrers i les places més freqüentades tauletes on ofereixen als transeünts tot tipus de trons.

Durant els primers dies, els clients més habituals són xiquetes de totes les edats, els quals s'hi acosten amb els escassos estalvis que han pogut arrabassar a pares, germans, tios o ties, per comprar els trons que puguen. Són els petits sorolls que ací i allà fan botar una llauna, un tros de l'enlluït d'una paret o, de tant en tant, una pa-perera.

El dia 12 a la nit s'hauran començat a muntar un altre tipus de paradetes, que, a diferència de les anteriors, només tindran sentit el dia tretze, i ca-

mions vinguts de la Ribera del Xúquer hi descarregaran tones de melons d'aigua —que és com els elxans denominen els melons d'Alger—. A banda d'aquestes paradetes —més concentrades que les altres, però també escampades per tota la ciutat—, qualsevol comerç de queviures ofereix als clients un bon assortit d'aquesta fruita.

Al llarg del dia 13, els clients de les

23.15, hora oficial en què comença la Nit de l'Albà. Els més joves, reunits en colles, sopen un entrepà o qualsevol cosa en alguns dels diferents bars que troben camí dels terrats o llocs on veuran l'Albà i es menjaran el meló.

La Nit de l'Albà

El primer document trobat que parla d'aquesta nit data de 1625 i és la

que eren les 309 palmeres inscrites i unes 3.800 dotzenes les que es llançarien, sense comptar les dotzenes particulars de cada família. El fet cert és que s'hi han cremat tones i tones de pólvora en els més inversemblants formats i s'han llançat 400.000 coets llargs.

El fet que les palmeres que s'han de llançar, normalment, han d'inscriure's, s'explica perquè qualse-

El dia 13, des de les cinc o les sis de la vesprada, Elx és un immens polvorí.

paradetes de trons aniran canviant. Els xiquets ja no s'hi acosten amb les poques pessetes que han pogut aconseguir, sinó més bé amb els pares o germans perquè aquestes supervisen, assessoren i, a vegades, financen tot el que ells volen comprar. Ja no es tracta de comprar unes poques coses, ara venen bosses on guardaran el petit polvorí, el qual provaran inútilment de preservar intacte fins que arribe l'hora màgica. També els pares, que ho han anat deixant fins a darrera hora, aturaran els cotxes a les voreres, per acostar-se a les paradetes, sols o amb els fills i les filles, per comprar els trons per a la família. Els més ben organitzats hauran tingut temps d'acostar-se a l'Escorxador Municipal per comprar quantitats més o menys grans de coets, segons els preus oficials de l'Ajuntament, un poc més barats que a les paradetes i, generalment, de més qualitat.

Des de les cinc o les sis de la vesprada, Elx és un immens polvorí on ara un, després l'altre i tot seguit un de nou, van esclatant per tots els carrers petards, coets, despertadors, traques, piules i les perilloses buscacames, o «carretilles», que és el nom que tenen a Elx. Tothom s'apressa amb els últims preparatius fins arribar a les

consueta de la Festa d'Elx copiada aquell any per Gaspar Soler Chacon, al final de la qual inclou una sèrie de notícies sobre els actes que envolten la representació de la Festa i altres notícies curioses de l'època: «de cinc o sis torres es desapareixen moltes grosses de coets i artilleria, de tal manera que la nit es torna dia per causa d'haver tanta diversitat de focs en les torres i muralles i llums en totes les esglésies i per les finestres i terrats de dita vila i raval d'aquella».

La primera prohibició, però, arriba ja en el segle XVIII, amb Carles III, rei d'Espanya. Ara bé, com a profusió de palmeres i coets amb participació general de tot el poble, és documentada a partir del 1857. Com veiem, aquesta nit ha estat una festa popular entre els il·licitans, però és sobretot a partir de la postguerra que es converteix en «quasi obligació» que tots els «bons» habitants del poble llancen aquesta nit, com a mínim, una dotzena de coets.

És clar que, amb les massives onades d'immigració a Elx i amb la crisi econòmica, aquesta tradició s'ha anat aigualint, si bé és cert que un grandíssim nombre d'immigrants ha fet seu aquest costum de llançar coets.

Enguany, les xifres oficials s'ha dit

vol particular pot llançar-ne les que li vinga en gana, però, si vol aparèixer als programes oficials, on ja se li assigna un punt de llançament i una hora concreta —i aprofitar-se així de la publicitat que això comporta—, no té altra solució que inscriure-s'hi. D'aquesta manera, les 309 palmeres són llançades —pagades— per empreses de la indústria del calcer, bancs, caixes d'estalvis, partits polítics, diaris locals, diputacions, ajuntaments, famílies benestants de la ciutat per recordar algun patriarca familiar ja difunt, etc. Encara que la majoria d'aquestes són firmes comercials, impressiona la varietat de sectors i persones. Tothom vol participar-hi.

El començament oficial és a les 23.15 h, i segons el programa oficial del llançament de les palmeres, fins les 24 h cada palmera es llançarà a intervals de 10 segons. A més, a partir de les 23.30 h comença el que a Elx es coneix com la «coetà», on des de 15 punts diferents repartits per tota la ciutat es llancen unes 3.800 dotzenes de coets, que ben bé podem considerar com quinze mascletades botades en qüestió de mitja hora. Tot això, sense comptar tots els centenars de dotzenes de coets que es llancen en tota la ciutat (sobretot, en tot el camp

d'Elx i llocs d'estiuieg) i tota una gamma molt sofisticada de trons que cada veí bota des del terrat de sa casa, des dels diferents ponts de la ciutat o des dels jardins de vora riu on ha anat amb els amics a veure l'Albà. Tot plegat fa que siga impossible de calcular les tones i tones de pólvora que aquesta nit es cremen en tot el camp d'Elx, ni tan sols es pot calcular quantes dotzenes de coets es cremen en aquesta nit.

Quan Calendura —un rellotge del segle XVIII— enmig de tot el soroll fa sentir les seues dotze campanades, es dispara la palmera més monumental de tota la nit, la palmera de la Marededéu, que corre a càrrec de l'Ajuntament i que està formada per centenars i centenars de dotzenes de coets. Abans, però, tota la part vella de la ciutat i els barris immediats resten a les fosques en desconnectar l'enllumenat dels carrers i de les cases. És l'hora màgica. Des de la torre de Santa Maria —enguany com a novetat s'ha llançat des del Palau d'Altamira— es llança aquesta fastuosa i immensa palmera que acaba il·luminant literalment i realment (sense cap exageració) tota la ciutat.

Després, quan encara un immens núvol de fum pesa sobre tota la ciutat i amb la pólvora enganxada a la gola, arriba l'hora del meló d'aigua per refrescar les goles resseques. És l'hora de compartir la deliciosa fruita amb els familiars, els amics o els veïns i, de vegades, amb els vianants que passen pel nostre costat.

... i les «carretilles»

Encara que durant tota la vesprada ja han circulat amb abundància, és a partir de les 22 h aproximadament quan comença a proliferar un dels trons més reiteradament prohibits pels alcaldes d'aquesta ciutat i pel governador civil en els darrers cent anys: el que a Elx denominen «carretilles» (buscacames, coets d'eixides, coets borratxos, etc.). Tots aquests noms valen perquè es pot trobar de tot a les paradetes i, fins i tot, quan falten les carretilles alguns arriben a llançar coets als quals prèviament han trencat les canyes.

De moment, ha passat ja el temps en què la policia detenia i incautava tots els trons d'aquells que agafaven llançant buscacames; tampoc aquest any s'ha repetit l'experiència de dos o tres anys arrere, quan la policia nacional, enviada pel governador civil, «prengué» policialment la ciutat per evitar que la «prengueren» els *carretillers* (nom que donà la premsa local ara fa cent anys a aquells que llançaven buscacames). Aquell any, encara que alguns dormiren de franc, fou realment divertit, perquè ja tenien a qui tirar les «carretilles». Després de tot, la policia hagué d'anar-se'n a ca-

Les dotze: L'hora màgica.

sa i deixar la ciutat en mans dels «carretillers».

Ara s'estila més seguir al peu de la lletra l'adagi clàssic de «qui no vulga pols que no vaja a l'era» i seguint aquest savi consell carrers com Reina Victòria, la plaça de Baix, la Correora, la plaça de Marià Anton, la plaça de Barcelona i tants altres són escrupolosament evitats per tots aquells que no volen haure-se-les amb les buscacames. Sense cap exageració, la nit del 13 d'agost tot el centre de la ciutat és ple domini dels diferents grups de «carretillers», «apostats» literalment en les boques de carrers. La policia municipal, distribuïda per la ciutat, es limita a mirar de no fer-se notar i a botar quan les veu venir.

Aquest any 86 no es pot dir que el nombre de ferits haja estat important.

La gent va ensenyant-se a no anar-hi o a botar quan toca. Que 236 persones n'hagen resultat ferides de les quals només 9 casos són greus —a un dels ferits ha calgut amputar-li tres dits de la mà esquerra, perquè li explotà un petard quan provava encendre'l— i quatre inicis d'incendis ràpidament sufocats, pot dir-se que és tot un èxit, si ho comparem amb altres anys anteriors, on les destrosses han estat considerables, perquè ha arribat a cremar-se algun establiment comercial, diversos cotxes o, com l'any passat, quan caigué daltabaix del Pont Vell un jove que fugia de les buscacames i en resultà mort.

Enguany, la majoria dels ferits ho han estat per cremadures lleus en les cames, braços, cara o mans. Això, pot ser degut al fet que, com hem dit, molts desvagats eviten el que consideren carrers perillosos, al fet que els «carretillers» van millor equipats per a fer la seua faena: camises de mànega llarga (normalment camises militars), pantalons vaquers de camals estrets, calcetins d'esport, esportius, gorres i una bandolera que funciona com a petit polvorí particular (altres van equipats amb granotes de treball i cascs de motor). Aquests són els veritables artesans de la cosa. Converteixen tota la ciutat en una gran cordada on tot vianant, si el plau per força, hi participa: joves, vells, colles, turistes, cotxes...

Amb tot, més perillosos que els *carretillers*, són aquells que participen de la festa des dels balcons i terrats dels edificis llançant sobre els vianants o els cotxes tot tipus de trons, i que esdevenen realment perillosos, si no saps reaccionar a temps.

A les 4 o les 5 del nou dia, les reserves de trons seran ja exhaurides i els «carretillers» es replegaran estratègicament fins a l'any vinent; les altres persones que no han anat a «l'era» s'hauran refugiat en les cases, a les barraques festeres o a l'interior dels *garitos* de la ciutat o de la platja. Els ferits juraran per tots els sants que mai més no tornaran a llançar carretilles... pel cap baix, fins l'agost següent.

Tot això és només una visió molt parcial de la Nit de l'Albà. Hi ha moltes més coses, és cert, però, amb tot, cal insistir en un punt, no es tracta de «mirar» com altres tiren coets, sinó com tota una ciutat, independentment del que puguen fer l'ajuntament o algunes empreses importants, crema tones i tones de pólvora en forma d'una gamma amplíssima de trons. És la nit de tot un poble.

JO. QUIN DE HARO